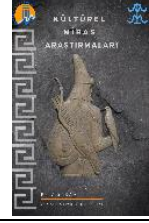

Kültürel Miras Araştırmaları
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulmira>
e-ISSN 2687-6094

Bursa'da Kültür ve Sanat Etkinliklerinin Gelişim Süreci

Emel Uzuner^{*1}, Mehmet Emin Kahraman²

¹İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye
²Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Sanat Bölümü, İstanbul, Türkiye

Anahtar Kelimeler

Bursa,
Kültür,
Sanat Etkinlikleri,
Sergi.

ÖZ

Bursa, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e kadar gelişen, değişen kültürel ve toplumsal alan üzerinde sanat dinamizminin önemli bir alt yapısını oluşturmuştur. Bursa'da eğitim ve kültür alanında Meşrutiyet ile birlikte büyük bir gelişme meydana gelmiştir. Bursa önemli kültürlerin beşiğidir. Doğu ile Batı arasında bir geçiş bölgesi olan Bursa'da Hitit, Frigya, Lidya, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı kültürlerinin izlerini görmekteyiz. Tarih boyunca dünyanın en güzel ve zengin kentlerinden biri olarak varlığını sürdüren Bursa, Osmanlı Devleti'nin kurulduğu coğrafyayı da içine alan yapısı ile ülkemizin tarihi açısından önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın, II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Bursa'da açılan sergi ve sanat etkinliklerinin oluşumları, gelişim süreçleri ve bunları etkileyen faktörlerin yanında sanat sergilerinin önemi incelenmiştir. Sanattaki bu gelişim süreci ile sergi tasarım alanlarının çeşitliliği, işlevleri, farklılıkları, sanat mekânlarına evrensel boyut katmaktadır. Bu sınıflandırmadan hareketle tarihi süreci içerisinde Bursa'da açılan sergi, sanat etkinlikleri ve sergi mekânları incelenmiştir. Tarihsel süreç içerisindeki sergilerin ve sanat etkinliklerinin Bursa'da gelişim gösterdiği tespit edilmiştir. Çalışma sırasında literatür taraması yapılarak nitel araştırma desenlerinden kültür analizi yapılmıştır. Bu bağlamda belgesel, araştırma ve kaynak taraması yapılmıştır.

The Process of Development of Cultural and Art Activities in Bursa

Keywords

Bursa,
Culture,
Art Event,
Exhibition.

ABSTRACT

Bursa has formed an important infrastructure of art dynamism on the changing cultural and social space that has developed in the process from the II. Constitutional to the Republic. A great development has occurred in Bursa in the field of education and culture together with the constitutional court. Bursa is the cradle of important cultures. The formation, development processes, and factors affecting the formation of exhibitions and art events opened in Bursa from the II. Constitutional to the Republic, as well as the importance of art exhibitions, have been studied. With this development process in art, the diversity, functions, differences of the exhibition design areas add a universal dimension to the art spaces. Based on this classification, the exhibition, art events, and exhibition venues opened in Bursa during the history process were examined in this research. Bursa and its surroundings have become the cradle of important cultures since time immemorial. It has become a transitional zone between the east and west. For this reason, we see traces of Hittite, Phrygian, Lydian, Roman, Byzantine, Seljuk, and Ottoman cultures in the Bursa region. The history of Bursa, with its structure that includes the experiences of Bursa and the geography in which the Ottoman State was founded, which continues to exist as one of the most beautiful and rich cities in the world throughout history, has an important value in terms of the history of our entire country. It has been determined that art events and exhibitions within the historical process have been developing in Bursa. During the study, a literature review was conducted and culture analysis was performed from qualitative research patterns. In this context, documentary, research and resource screening were conducted.

* Sorumlu Yazar / Corresponding Author

*(uzuneremel68@gmail.com) ORCID ID 0000-0001-8850-7663
(kahramanmehmetemin@gmail.com) ORCID ID 0000-0002-2089-3067

Kaynak Göster (APA) / Cite this;

Uzuner, E., Kahraman M. E. (2022). Bursa'da Kültür ve Sanat Etkinliklerinin Gelişim Süreci. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 65-77.

1. GİRİŞ

Sanat galerileri, toplumsal iletişim aracı olarak tanımlanır. İletişim aracı olmakla beraber sanat galerileri sanatçı ile toplumu birleştiren mekânlardır. Sanat galerilerinin başarıyı yakalamaları için ortaya konan sanat etkinliklerinin, sergilerin topluma hitap etmesi gerekir. Bir sergi, sanatçının iç dünyasını aktarmaya, geçmiş ve gelecekteki kültürel değerleri ortaya koymaya, günümüzdeki sanat anlayışını betimlemeye, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin farkındalığını artırmaya, ekonomik alandaki yenilikleri gözlemlemeye yönelik bizlere mesajlar ulaştırır. Bu mesajlar sanatın toplumla olan ilişkisini ve iletişimini yansıtır.

2. YÖNTEM

Bu makalede nitel araştırma desenlerinden kültür analizi yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırmada araştırılan olay olgu ya da duruma göre değişebilen bir araştırma süreci söz konusudur” (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu süreçte araştırmaya rehberlik eden olgular, etkinliklerin aralarında çelişki bulundurmada ve hedefe uygun şekilde gerçekleştirilmesiyle oluşur. Nitel araştırmada, araştırma deseni kavramının daha esnek bir çerçevede algılanması gerektiği belirtilmektedir. “Araştırmanın odağını veri toplama ve analiz yaklaşımlarını belirlemede araştırmacıya yön göstermekle birlikte nitel araştırma desenlerinin sınırlarını kesin çizgilerle belirlenmiş bir yönlendirme yapmaz. Nitel araştırma desenleri araştırmacıya esnek bir yaklaşım sağlar, böyle belirli bir odak çerçevesinde araştırmanın çeşitli aşamaları anlatılmaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2016).

“Kültür çözümlene bireye özgü olan algı ve davranışın kabul edilebilir düzeyde toplumsal davranış, işleyiş, yapı, değerler, normlar gibi kültürel öğelerin tanımı ve analizine odaklanmaktadır” (Yıldırım & Şimşek, 2016). “Kültür, ortak bir anlayış ve kurallar bütünü olarak bireylerin ve grupların davranışını etkiler ve şekillendirir. Bir gerçeklik bütünü olarak nitel araştırma açısından ilginç ve önemli bir çalışma konularından kurumun kültürü, bir toplumun kültürü, grubun kültürü ya da belirli bir amaç, neden ile bir araya gelen bireylerin oluşturduğu kültür” (Yıldırım & Şimşek, 2016). Kültür çözümlenmesi; araştırmanın temel ögesi olan veri analizi, betimsel analiz veya içerik analizi ile gerçekleştirilir. Kültür çözümlenmesine dair yapılan çalışmalarda hedef belirli bir grubun kültürünün tanımlanması ve yorumlamasıdır. Bu kavramın tanımlanması büyük bir çoğunlukla o kültüre özgü kavramlar, algılar ve süreçler kapsamında yapılır.

3. BULGULAR

İnsanlar ilk çağlardan beri artan nüfus ve kentleşmeye paralel olarak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, üretim ve ticareti arttırmaya ve kolaylaştırmaya yönelik çabalar içerisinde olmuştur.

Avrupa’daki sanayi devrimi ile ekonominin hızla büyümesi, üretimin hızlanması, ürünlerin tanıtımın yapılması ve pazarlama ihtiyacı ortaya çıkmıştır. İngiltere ve Fransa’nın başlattığı bu sergilerde, mamul mallar ve sömürge ülkelerden getirilen hammaddeler teshir edilerek pazar payı arttırılmaya çalışılır. “Pazarlamanın en az üretim kadar önem kazandığı bu dönemde, eski büyük panayırların yerini uluslararası ‘büyük sergiler’ almaya başlamıştır. 19. yüzyıl bir ‘sergiler çağı’ haline gelmiştir” (Korkmaz & Eken, 2013).

İç ve dış pazarlar için üretilen malların gösterilme alanı olarak tasarlanan sergiler, günümüz ulusal ve uluslararası modern fuarcılığın temelini meydana getirmiştir.

“Sanayi Sergisi” adı verilen İngiltere ve Fransa’nın öncülüğünü yaptığı bu sergilerde sömürge ülkelerden getirilen hammaddeler ve mamul mallar sergilenerek ürünlerin tanıtım vasıtasıyla pazar payı arttırılmaya çalışılmıştır (Korkmaz & Eken, 2013). Sanayi ve ticaret odaklı başlatılan çeşitli teşebbüsler zaman içinde Avrupa’nın farklı kültürleri arasında bir iletişim sahası haline gelmiştir. Ulusal ve uluslararası yapılmakta olan sergiler; sergilenmekte olan ürünlerin tarzları, çeşitliliği, ürünün niteliği bakımından bir gövde gösterisi haline gelmiştir. Sergiler; tarihsel süreçte sergi kapsamında gerçekleştirilen açılış ve uygulamalarla, 19. yüzyılın belirleyici kavramlarından biri haline gelen “milli kimlik” inşasına katkı sağlayacak araçlara dönüşmüştür.

“İlk uluslararası sergi 1851 yılında Londra’da Hyde Park’ta Crystal Palace’da ‘Uluslararası Tarım ve Sanayi Ürünleri Sergisi’ adıyla açılmış ve dünyada büyük yankı uyandırmıştır” (Korkmaz & Eken, 2013).

“1853 New York Sergisi’ne de davet alan Osmanlı, mesafe uzaklığı dolayısıyla bu sergiye katılamamıştır. Osmanlı Devleti ikinci olarak Kırım Savaşı sırasında açık bulunan 1855 Uluslararası Paris Sergisine 2000 dolayında eşya ile katılmıştır. Ardından 1862 Londra, 1867 Paris, 1873 Viyana, 1876 Philadelphia, 1889 Paris, 1890 Chicago sergilerine katılmıştır. Bu sergilerin bazıları bizzat İstanbul Ticaret Odası tarafından desteklenmiştir. Odanın ilk destek verdiği sergi 1889 Paris; son desteklediği ise yine 1900 Paris Sergisi olmuştur” (Korkmaz & Eken, 2013).

Bu sergiden sonra zamanla İstanbul dışında Bursa ve Anadolu’nun diğer şehirlerinde de benzer çalışmalar yapılmıştır.

Eğitimin, bilimin, ekonominin, kültürel etkinliklerin gelişmesiyle birlikte sanat alanında yeni başlangıç yapılmaktadır. Osmanlıdan Türkiye Cumhuriyeti’ne dek sanat galerilerinin, sanat üzerindeki etkileri görülmektedir. Sergileme kültüründe belirli bir anlayış ve sistem gelişmesi ve sistemin oturması Cumhuriyet Dönemi’nde olmuştur.

El sanatları çalışmalarının üretime olan katkısına kadar tarihin güzel sanatlara etkisiyle gerçekleşen sanat çerçevesi içindeki etkinlikler, dönemin toplumsal yaşamında ilgi çekici hale getirilerek merak, öğrenme, üretme ve yaratıcılık duygusu

kazandırılmıştır. Sergilerin görevini daha sonraki tarihsel süreç içerisinde ise kurumsallaşmış bir mekân olarak sanat galerileri üstlenmiştir.

“Bursa’daki ilk sergi 1906 yılında II. Abdülhamit Dönemi’nde, “Bursa Mamulat ve Mahsulat Sergisi” adıyla açılmıştır” (Korkmaz & Eken, 2013). İkinci sergi ise 1909 yılı temmuz ayında II. Meşrutiyet’in birinci yıl dönümü kutlamaları kapsamında, Sultan V. Mehmed Reşad’ın himayesinde açılmıştır. 3. Sergi 1913 yılında bakırcı dükkânları, iplik ve sepet yapıp satan dükkânların mekânların girişleri, kapı önlerine konulan tezgâhları sergi ve satış mekânı olarak kullanmışlardır.

4. sergi ise 1923 yılında büyük zafer sonrası Bursa’nın kurtuluşunun birinci yıl dönümüne denk getirilmek suretiyle olaya özel anlama yüklenmeye çalışılmıştır. Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın himayesinde açılması planlanan bu serginin bir ön çalışması olarak Bursa’yla ilgili tanıtıcı bilgilerin yer aldığı oldukça detaylı bir şehir rehberi hazırlanmıştır. Ne var ki dönemin koşulları sebebiyle hayata geçirilememiştir.

Bursa Sergisi, kent kimliğinin oluşmasını sağlamış ve bülten olarak sürekli yayınlanan “Bursa Sergisi” dergisi de bu çabalara ciddi katkılar sağlamıştır. Söz konusu dergi, basit bir tanıtım broşürü olmanın çok ötesinde, bir yandan şehrin tarihsel sürecini oluşturan öte yandan ekonomik bilançoğu gözler önüne seren bilgiler içermektedir.

Bursa sergileri dört ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar:

- 1906 Sergisi
- 1909 Sergisi
- 1913 Sergisi
- 1923 Sergisi

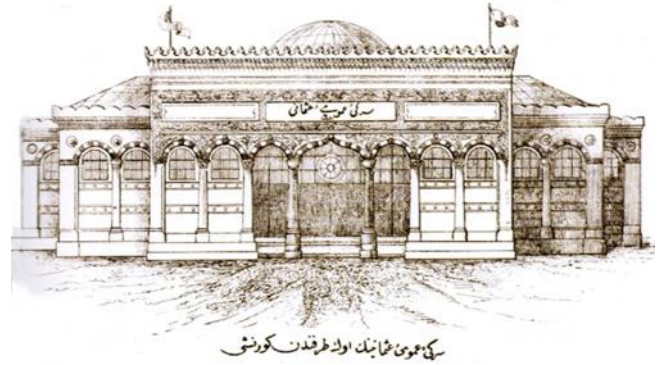
Sanat galerileri, sergileri gelişigüzel bir mekânda yapılmaktan kurtularak özel işletme haline gelen mekânlarda yapma fırsatı sunmaktadır. Bu sanat kurumlarının idari yapısına, şekline, sanat galerilerinin vizyonlarına, misyonlarına, hizmetlerine, işleyiş yapısına uygun bilim dalına ‘sanat yönetimi’ denmektedir. Günümüzde Bursa sergilerinin yapıları ve kurumsal kimlikleri sanat galerileriyle desteklenmektedirler.

3.1. Osmanlıda Sergi Oluşumu

18. yüzyılın “ikinci yarısından 1840’lara kadar olan süreç içerisinde Osmanlı ressamı minyatür çalışmalarından yağlı boya geleneğine geçiş yapmışlardır. Bu geçişte padişahın sanata bakış açısı, dönemin sosyal ortamları, Avrupa’dan saraya davet edilen yabancı ressamın etkileri bulunmaktadır. 1860’lı yıllardan itibaren fotoğraf ve gravürün Osmanlı Devleti’nde kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başlaması, bu dönem sanatçılarının üslubunu (Erken Dönem Türk Ressamlarını) etkilemektedir” (Küçüköner, 2004). Bu sanatçılar, minyatür sanatındaki teknik titizliğe sahiptirler. Doğaya

yorumsuz olarak tavrı alırlar, belli bir durumun dışına çıkmayan formüllerle çalışırlar.

Batıdaki sergilerden hareketle “Osmanlı Devleti’nin ev sahipliği yaptığı 1863 Sergisi ve 1894 Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi adlı iki sergiden söz edilmektedir” (Şahin, 2013). Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterildiği üzere Osmanlı Devleti Sultan Abdülaziz Dönemi’nde 1863’te Sultanahmet Meydanı’nda inşa edilen binada ulusal bir sergi düzenlemiştir (Korkmaz & Eken, 2013). Serginin asıl açılış amacı: “Osmanlı ekonomisine rekabet gücü kazandırmak, ülkede üretilen malların kalite çeşit ve fiyatlarını görmek, üreticilerin sorunlarını tespit etmek ve başarılı üreticileri ödüllendirmek olarak duyurulmuştur” (Korkmaz & Eken, 2013). “Sergilerin, kendilerine yüklenen tarihsel anlamlar ve sergi kapsamında gerçekleştirilen açılış ve uygulamalarla millî kimlik inşasına katkı sağlayacak araçlar hâline getirilmeye çalışıldığını belirtmiştir. Sergilerin sadece ürünlerin teşhir edildiği mekânlar olmadığını aynı zamanda milletlerin ve devletlerin siyasi, ekonomik ve teknolojik açıdan, diğer dünya devletlerine yaptığı bir gövde gösterisi olduğunu vurgulamışlardır” (Şahin, 2013). Aynı tarihte Galatasaray Lisesinin ve Osmanlı Bankasının açılışı gibi önemli olaylarla birlikte değerlendirildiğinde serginin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Ayrıca bu sergi dönemin modernleşme aşamalarında bir basamak olarak değerlendirilebilir.

Şekil 1. “İstanbul Sultanahmet’te 1863 Sergisi İçin İnşa Edilen Bina” (Şahin, 2013).

Bursa Sergisi, “1863 Osmanlı Sergisi döneminin Maarif Nazırı Mustafa Fazıl Paşa tarafından organize edilmiş ve sergi binası olarak 3500 metrekare büyüklüğünde, dikdörtgen planlı, üç anıtsal yapıya sahip özel ve geçici bir bina inşa edilmiştir. Sergi için ayrıca İtalyan bestekâr, Callisto Guatelli tarafından “Osmanlı Sergi Marşı” adıyla bir marş bestelenmiştir” (Yöre, 2008).

“Sergi 28 Şubat 1863 tarihinde Sultan Abdülaziz tarafından törenle açılmıştır” (Korkmaz & Eken, 2013). 28 Şubat-1 Ağustos 1863 tarihlerinde açık olan sergi, beş ay boyunca yerli ve yabancı yaklaşık 150.000 kişi tarafından ziyaret edilmiş ve Avrupa’da ses getirmiştir.

Şekil 2. 1863'te Sultanahmet Meydanı Ve Sergi Binası.

Bursa Sergisi, Sergi Avrupa'da da büyük yankı uyandıran sergiyi Viyana başta olmak üzere çeşitli Avrupa kentlerinden iş adamı, gazeteci ve fabrikatörlerinde aralarında bulunduğu topluluklar sergiyi görmek amacıyla İstanbul'a gelmiştir. Aynı zamanda bu gruplar İmparatorluğa toplu şekilde gelen ilk turist kabileleridir. Avrupa basınının önde gelen gazeteleri de sergi müddetince İstanbul'a muhabir görevlendirmiştir. "Sergi binası kendi içinde 13 ana bölüme ayrılmıştır" (Korkmaz & Eken, 2013).

Bu sergide yiyecek maddeleri, halı, kilim, sam tüfekleri, kılıç, karavan, tepsi, davul, zurna, kemençe gibi malzemeler sergilenmiştir. Sanayi mamulleri, tarım makineleri, kuyumculuk işleri, maden cevherleri, dokumacılık, kimyevi maddeler de bu sergide yerini almıştır. Aynı zamanda kabartmalı ahşap eşyalar, lüle biblolar, altın, gümüş, ipek, deri işleri, ev eşyaları, dantel gibi ince işlemler de ön plandadır.

Mimariye ait eserler güzel sanatların içerisinde yer almaktadır. Bütün bu bölümler içinde en büyük yer tarımsal ürün ve makinelere ayrılmıştır. "Sergilenenler arasında en ilgi çekici ürün grubu ise Osmanlı ülkesinin dört bir yanından getirilen 212 tür buğday olmuştur" (Korkmaz & Eken, 2013).

"İstanbul'da ikinci sergi "II. Abdülhamid Dönemi'nde 1894 yılında Haliç'te 'Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergi-i Umumisi' adıyla açılmıştır" (Korkmaz & Eken, 2013). Şekil 3'de gösterildiği üzere Kışın dört ay kapalı kalmak suretiyle devamlı açık olması öngörülen sergi için bu amaca yönelik olarak sağlam ve görkemli bir bina inşa edilerek düzenlenmiştir (Korkmaz & Eken, 2013). 19 Eylül 1893'te başlayan hazırlıklar ülkenin refahını, zenginliğini sürdürmek ülkeye ekonomik anlamda katkı da sağlamak için açılan sergide yabancı mallar da yerini almış ve bilhassa davet edilen Avrupalı sanayici ve çiftçilerin kendi bilgi ve usullerini Osmanlılara aktarmaları hedeflenmiştir.

"1863 Sergisi'ne Bursa'dan da başta ipek kozası, ipekli kumaş, kostüm, dokuma çeşitleri olmak üzere önemli miktar ve çeşitlilikte ürün gönderilmiştir" (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 3. 1894'te Dersaadet Ziraat Ve Sanayi Sergi Binası.

3.1.1. 1906 Bursa Sergisi

Bursa'daki ilk sergi Şekil 4'de gösterildiği üzere "1906 Eylül ayında II. Abdülhamid döneminde, Hamidiye Mektebi İdadi binasında (Bursa Erkek Lisesi), Bursa Mamulat ve Mahsulat Sergisi adıyla açılmıştır (Korkmaz & Eken, 2013). Sergi Sultan Abdülhamid'in 31.cü yıl dönümü dolayısıyla açılmıştır" (Mülâyim, 1999).

Şekil 4. 1906 Bursa Sergisi'nin resmî açılışı (Bursa Erkek Lisesi)

Sultan II. Abdülhamid'in tahta çıkışının yıl dönümünde açılan 1906 Bursa Sergisi'nin amacı Bursa ve Bursa'nın civarında üretilen her türlü ticari, sanayi ürünleri sergilemek ve bu sektörlerin gelişimi desteklemek, ürünlerin pazarlanmasını sağlamaktır. Serginin organizasyonuna 287.576 kuruş harcanmıştır. "20 ayrı kategori şeklinde okulun 21 oda ve büyük salonunda tasnif ve teşhir edilen bu ürünler ziyaretçilerin oldukça ilgisini çekmiştir. Vilayet dâhilinde sergiye katılan ürünler 18.434 parça, 710,60 m. ve 1.659.813 kg. ağırlığında ve bunların toplam değeri 712.908 kuruştur. Vilayet dışından gelen ürünler ise 3.294 parça 511,95 metre olup toplam değeri 240.931 kuruş ve 15 paradır. 13 Ekim 1906 tarihinde kapanan bu sergiye toplam 522 kişi ürün göndermiştir" (Korkmaz & Eken, 2013).

Sergi boyunca şehirde at ve bisiklet yarışları, yağlı güreş müsabakaları gibi etkinlikler de düzenlenmiştir.

Ağırlıklı olarak tarımsal ürünlerin ve el sanatlarının öne çıktığı sergi; Osmanlı, Alman, Fransız, İngiliz, Avusturyalı, İsveçli, İspanyol, Acem, Rus, Flemenk ve Hintli misafirler tarafından ilgi görmüş ve sergi toplamda “27.837 kişi tarafından ziyaret edilmiştir” (Korkmaz & Eken, 2013). Sergide el sanatları olarak işlemeli levha, ipek işlemeli manzara levha, ipek işlemeli tablo, kadife işleme levha, kabartma oyma, arma, kır levha, arma-i Osmanî, oyma levha, arma-i kadife işlemeli duvar halısı, ceviz çerçeveli ayna, oyma ve kır levha gibi eserler sergilenmiştir. Yağlı boya, kara kalem ve sulu boya ile yapılmış Bursa manzara resimleri de mevcuttur. Bursa manzarası, yağlı boya arma-i Osmanî, tuğrayı hümayun, resim sehpa, tuğrayı hümayun fotoğraf eserleri de ayrı bir önem taşır.

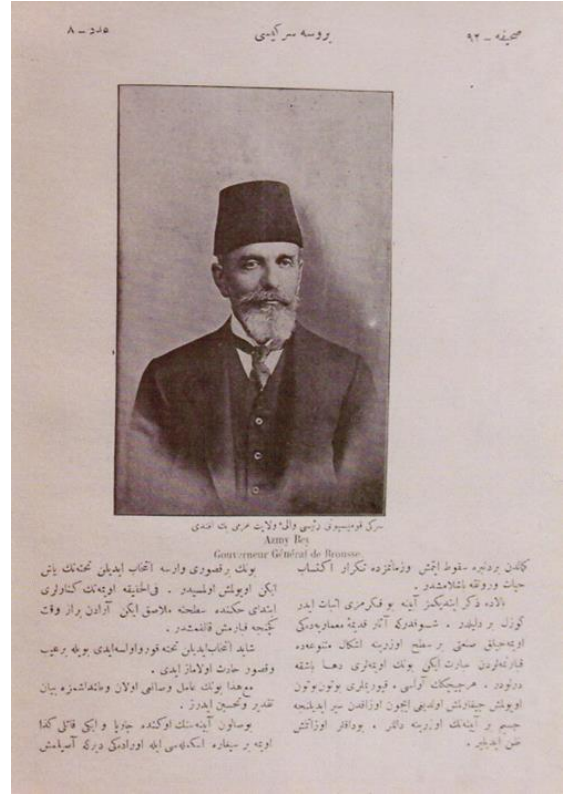
Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapmış olan Bursa, büyük medeniyetlerin ve köklü geleneklerin beşiğidir. Bursa'nın tarih sürecinde cazibe merkez noktası olmasının sebeplerinin başında Bursa'nın potansiyel gücü ve şehrin devamlı gelişime, değişime açık olmasından gelmektedir. Bursa Sergisi; kent kimliğinin oluşmasında önemli bir adım olmanın yanında Bursa şehrinin sahip olduğu tarihî ve toplumsal yapı, tarihî doku, ekonomik değerler üzerinden de Bursa şehrinin 'imaj' çalışmasına katkı sağlamıştır.

3.1.2. 1909 Bursa Sergisi

1908'de “Bursa Sergisi 'hürriyetin ilanı' yönetici kadroların, ulus, devlet kimliğini arayış sürecinin bir parçasıdır” (Korkmaz & Eken, 2013). Meşrutiyet coşkusu yeniden yaşamak için 10 Temmuz'un yıl dönümü kutlama etkinliğinin bir parçası olarak sergi organize edilmiştir. Yapılması tasarlanan etkinliklerin 10 Temmuz' u en etkin bir biçimde simgelemesi istenmiştir. Çünkü Sultan Mehmed Reşad'ın isteği ve desteğiyle açılan Bursa Sergisi her şeyiyle yeni düzenin bir göstergesiydi. Bu bağlamda sergi Meşrutiyet'in sembolü olarak kurgulanmıştır. Bu sergiyle ortaya çıkacak olan dönemin ekonomik dinamikleri olan milli iktisat görüşüdür. Ayrıca Bursa, “toplumsal belleğe hitap eden abide, çeşme gibi hayır ve anıtsal nitelikte yapılara yeterince sahipti” (Korkmaz & Eken, 2013).

Serginin açılması ile Meşrutiyet'in ilanı bütün dünyaya duyurulacaktı. Bursa'da ittihatçıların önde gelenlerinden Azmi Bey'in vali olması, 10 Temmuz'un coşkulu bir biçimde kutlanmasında etkili olmuştur. Serginin açılış fikirleri kapsamında Bursa'da serginin nasıl tanzim edileceği, ne şekilde, nasıl uygulanacağına dair görüşler tartışılmış daha sonra uygun görülen fikirler ve uygulamalardan üzerine Vilayet Meclis-i Umumiyesi tarafından bir sergi açmak fikri üzerinde netleşmiştir. Bu noktada esas sorun finansman konusu idi. Bu amaçla merkez ve mülakat belediyelerin gelirlerinin %1' inin sergi bütçesine

aktarılmasına karar verildi. Şekil 5'de gösterildiği üzere “24 Mart 1909' da Vali Azmi Bey'in başkanlığında 14 kişilik bir sergi komisyonu kuruldu” (Korkmaz & Eken, 2013).

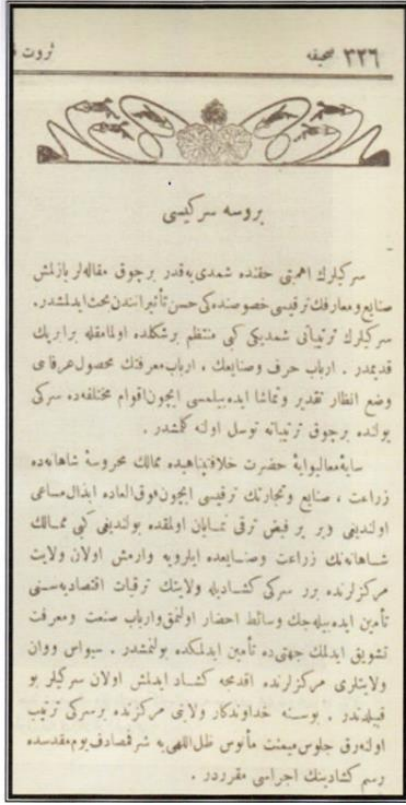

Şekil 5. Sergi Komisyonu Reisi Vali-İ Vilayet Azmi Beyefendi

Kurulan bu komisyon ilk iş olarak otuz altı maddelik ayrıntılı bir talimatname-i mahsusa yayınlamış ve bu talimatnamede sürecin nasıl işleyeceğini, ilerleyeceğini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Sergi altı ana şube şeklinde planlamıştır: Maden ve orman ürünleri, yiyecek ve içecekler, el sanatları ve eğitim malzemeleri, tekstil ürünleri, muhtelif sanayi ürünleri, tarımsal ürünler ve aletlerdir

II. Meşrutiyet Osmanlısının bütün siyasi sosyal güç birlikleri ile üretmeye çalıştığı, birlik ve beraberlik duygusunun zihinsel ve yapısal değişim çabalarına paralel olarak bu sergi bir anlamda Meşrutiyet'in dünyaya açılımı olarak da değerlendirilebilir. “II. Meşrutiyet'in ilanının birinci yıl dönümünde 1909 Temmuz ayında açılan 'Bursa Sergisi' bu sergilerin en görkemlisidir” (Korkmaz & Eken, 2013).

Ülke kamuoyunun ilgisini çekmesi için basın yayın organlarından faydalanmak istenmiştir. İstanbul'da tüm yayımlanan gazetelere davetiyeler gönderilmiş, Bursa'ya gönderecekleri gazeteciler için seyahat pasoları ulaştırılmıştır. Şekil 6'de gösterildiği üzere o döneme ait Servetifünun gazetesi, Bursa Sergisi ile ilgili haber yazısı düzenlenmiştir (Korkmaz & Eken, 2013).

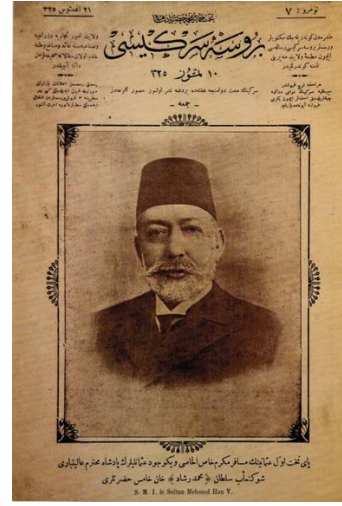
Şekil 6. “Servet-i Fünun Gazetesi, Bursa Sergisi İle İlgili Haber Yazısı” (Şahin, 2013).

Şekil 7’de gösterildiği üzere Bursa Sergisi, milli bayram olarak adlandırılan 10 Temmuz 1324 II. Meşrutiyet’in yıl dönümünde 23 Temmuz 1909 Cuma günü açılmıştır (Korkmaz & Eken, 2013). Bina olarak belediye binası belirlenmiştir. Bina boşaltılarak ürün teşhirine uygun hale getirilmiştir.

Şekil 8’de gösterildiği üzere Kurulan Serginin resmi açılış törenindeki protokol konuşmalarını “Vali Azmi Bey’in ve bizzat Sultan Mehmed Reşad tarafından görevlendirilenler Orman Maadin ve Ziraat Nazırı Asirtidi Paşa yapmışlardır” (Korkmaz & Eken, 2013).

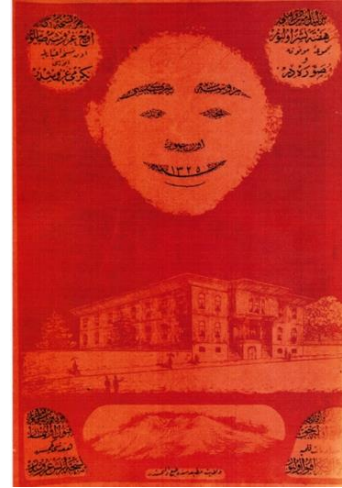
Şekil 7. Bursa Sergi Açılışı

Şekil 8. Sultan Mehmed Reşad

Teşhir edilen ürünler ve mallar için Vali’nin sözleri şu yönde idi: ‘Avrupa malları kadar zarif değilse ve mükemmellik ihtiva etmiyorsa da sadelikleri ve özellikleri ülkedeki durum göz önünde bulundurduğunda yine de gururu okşamaya yetmektedir.’

Şekil 9’de gösterildiği üzere Şehir, asırlarca büyük bir gururla taşınan payitaht şehri payesinin ne yazık ki zamanla bir sürgünler şehri haline gelmiş olmasının yarattığı olumsuzluğu görkemli imaj çalışması ile üzerinden atma fırsatı olarak sergiye büyük anlam yüklenmiş ve afişler basılmıştır (Korkmaz & Eken, 2013). Bu noktada sergi bülteni olarak yayımlanan dergide de bu çabalara görmek mümkündür.

Şekil 9. Bursa Sergi Açılışı

Şekil 10’de gösterildiği üzere padişah Sultan Mehmet Reşad beraberinde gelen Velihaht Yusuf İzzettin, Vahdettin Efendiler ve diğer şehzadeler ile birlikte kalabalık bir heyetle Mudanya üzerinden Bursa’ya gelerek 10 Ağustos 1325 tarihinde sergiyi gezmişler ve yüklüce alışveriş yapmışlardır (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 11’de gösterildiği üzere satılan ürünlerin kaydının tutulması için de Sergi Dairesi İttihaz Edilen

Bursa Daire-i Belediye binası kullanılmıştır (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 12’de gösterildiği üzere sergide birçok ürün sergilenmiştir. Bunlardan Halıcılık Şubesi Menazırından halı salonları önemli bir örnektir (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 13’de gösterildiği üzere Sergide Sanayi Nefise şubesinde sergilenen resim, fotoğraf, ahşap sanatı gibi farklı tarzdaki eserler günümüzün sanat galeri anlayışını biçimlendirmektedir (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 14’de gösterildiği üzere Padişah Sultan Mehmet Reşad’a ziyaret esnasında Azmi Bey tarafından gümüş tepsisi içerisinde beyaz ipekli mendile sarılı ve altında Hatıra Teşrif -i Hümayun 18 Şaban 327 ibaresi bulunan bir altın sergi madalyası verilmiştir (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 13. Sergi Dairesi İttihaz Edilen Bursa Daire-i Belediyesi

Şekil 10. “Sergi günlerinde Bursa’yı ziyaret eden Padişah Mehmet Reşad’ı Mudanya iskelesinde karşılama töreni” (Şahin, 2013).

Şekil 11. Sergi Dairesi İttihaz Edilen Bursa Daire-i Belediyesi

Şekil 12. Sergi Dairesi İttihaz Edilen Bursa Daire-i Belediyesi

Şekil 14. Bursa Sergisi madalyası

Bursa sergileri, Cumhuriyet’in yerli malları sergileri ve fuarcılık tebessümleri olarak başlangıç niteliği taşımaktadır. Cumhuriyet’in ilk yıllarında tüketilen mal henüz önem arz etmemekteydi çünkü dönemin liberal düşüncelerinde sınır kavramı yoktu. Ticaret gelişimi her ülkeye yarar sağladığı gibi bir süre sonra koruyucu politikalar ile ürünler ön plana çıkarılarak yerli mal bilincine ulaşılması sağlanmıştır. “Bursa Sergisi 1863 Osmanlı Sergi Umumi-i Osmaniye’ den farklı olarak bu anlayışın ilk filizlendiği mekândır” (Korkmaz, Eken, 2013).

Yerli malı kavramı zaman içinde ulusal kimlik sürecinin önemli bir parçası haline gelecek ve sergilenen Osmanlının el emeği ile üretim gücünün ortaya konduğu sergi tarihinde yerini alacaktır.

“1909 Sergisi her şeyin ötesinde Meşrutiyet’in gündeme getirdiği zihniyet değişiminin bir ifadesi ve özgürlük simgesidir” (Korkmaz & Eken, 2013). Sergi, Osmanlıların ilk milli bayramı olan 10 Temmuz’un en etkili ve iz bırakmış olan biçimidir. 10 Temmuzlar Meşrutiyet yılları boyunca kutlanmış ama hiçbiri Bursa Sergisi’nde olduğu kadar on binleri seferber edememiştir. Sonuç olarak denebilir ki hürriyetin ilanına ekonomik hedefler de ilave edilerek anlam kazandırma gayretidir. Görünen Osmanlı ekonomisi büyük bir kabuk değiştirmektedir. Geç de olsa Batı’yı yakalamak, iktisaden gelişmek, sanayileşmek, ülke ekonomisini büyütme, ulusal pazar yaratmak gibi gündem maddeleri ortaya çıkmıştır. Şekil 15’de gösterildiği üzere Bu iktisadi yapılanmanın ilk ve önemli belirtileri Bursa Sergisi sırasında açığa çıkmış ve halkın ilgisini çekmiştir (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 15. Sergi Dairesi İttihaz Edilen Bursa Daire-i Belediyesi

Şekil 16’de gösterildiği üzere 1909 Bursa Sergisi’nde, o dönemdeki en ünlü sanatçıların tablolarıyla bir sergi düzenlenmişti. Osman Hamdi Bey, Halil Paşa, İsmail Hakkı Paşa (sulu boya ve yağlı boya iki tablosuyla), Ali Rıza Bey, Şevket Bey, Fuat Bey’le yağlı boya tablolarıyla, İbrahim Hakkı Bey ve Rıfat Bey’ler ise kabartma yağlı boya tablolarla katılmıştır (URL-1).

Şekil 17’de gösterildiği üzere Osman Hamdi Bey’in ‘Sarı Kurdeleli Kız’ adlı çalışması dönemin önemli eserlerindedir (Pınar, 2007).

Şekil 16. Osman Hamdi Bey

Şekil 17. Hamdi Bey (1909) Sarı Kurdeleli Kız, (kızı Nazlı), kontrplak üzerine yağlı boya, 20x16 cm

“Bursa Sergisi Mecmuası, Bursa Sergisi boyunca haftada bir defa olmak üzere toplam 10 sayı yayınlanmıştır. 10 Temmuz 1909 tarihinden itibaren, tarihte Bursa’da yayımlanan en kaliteli resimli kitap veya dergidir. Kuşe ve kalın kâğıda basılı bulunan dergide çok sayıda güzel fotoğraf yer almaktadır. 12 sayfa olarak Vilayet Matbaası’nda basılmaktaydı” (Kaplanoğlu, 2006).

Bursa Valiliğinin yayınladığı beyannameye göre: Ulucami’de selamlık geçit töreni ardından Sultan’ın teşrihiyle serginin olduğu salona girilecektir. Sergi salonuna Sultan Orhan Cami’nin karşısındaki kapıdan girilmesi düşünülmüş ve kalabalık bu alanda toplanmıştır. Bu bölge en iyi şekilde süslenmiştir. “Sultanın gireceği kapı ile Tuzpazarı’na inen cadde arasına güzel bir bölüm yapılmıştır. Girişe çıkan mermer merdiven ve bunların arasındaki taşlık çok güzel bir şekilde süslenmiştir. Kapının karşısındaki iki sütun ile bunlar arasındaki demir parmaklıklar rengârenk çiçeklerle, allı beyazlı kurdelelerle süslenmiştir. Ayrıca buralara Osmanlı sancakları asılmıştı. İki sütun arasında ‘Yaşasın Sultan Mehmet Han Hamisi’ levhası asılmıştır. Bunun üzerine de Osmanlı sancaklarından zarif bir arma yapılmıştır. Sultan, sergi salonuna girince içeriye sadece sergi komisyon üyeleriyle, gazeteciler alınmıştır” (Kaplanoğlu, 2006). Sultan, veliahtlar Yusuf İzzeddin, Vahdeddi Sibahaddin, Nizameddin, “Ömer Hilmi Efendi yanında Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa, Bahriye Nazırı ve diğer yöneticilerle birlikte sergi salonuna girilmiştir” (Kaplanoğlu, 2006).

“Serginin açılışı dolayısıyla Bursa’ya gelen Sultan Reşat’a sunulan ve üzerinde “Hatırayı Teşrif-i Hümayun, 18 Şubat 1909” tarihi yazılı olan altın bir madalya verilmiştir” (Kaplanoğlu, 2006). Aynı zamanda sergilenen eşyaların sahiplerine, jürice bir madalya verilmesi ve bu madalyanın üzerine Bursa’daki mimari yapılardan birinin resminin bulunması kararlaştırıldı. İstanbul’daki ressamlar arasında yapılacak yarışmada da kazanan sanatçıya ödül olarak 10 altın verilmesi uygun görülmüştür.

Ayrıca Bursa Sergisi’nde “Bursalı fotoğrafçı Abrahamyan Efendi’ye renkli bastığı fotoğrafı nedeniyle bir madalya verilmiştir” (Kıraç, 2008).

1910 yılında Bursa’da kadın fotoğrafçı bulunması da çok önemlidir. “Başçı İbrahim Mahallesi, Külhan Sokağı, 4 no.lu evde açılan bu stüdyonun adı ‘İslam Hanımları Fotoğrafhanesi’, sahibi ise fotoğrafçı Nezihe Hanım idi” (Kıraç, 2008).

1911 yılında Meşrutiyet Bayramı’nda, Bursa kutlamalarında belediyede ve Sultaniye Mektebinde sinema ve fotoğraf sergileri düzenlenmiştir.

3.1.3. 1913 Bursa Sergisi

Bursa’da bakırcı dükkânları ürün satmanın yanında sergi niteliği de göstermektedirler. Bu durumun nedenlerinin başında Osmanlı döneminde tencere, kazan, ibrik, tepsi gibi çeşitli eşyaların yapımında kullanılan bakırı işleyen zanaatçıların

dükkanları diğer kentlerde olduğu gibi Bursa’da da oldukça yaygın olması gelmektedir.

Ayrıca iplik ve sepet yapıp satan dükkanlar da bulunmaktadır. Bu dükkanların bulunduğu mekânların girişlerinin, tezgâh altında duvarda bırakılan boşluklardan yapıldığı ilgi çeken detaylardandır. Bu boşluklar gerektiğinde ahşap kapaklarla kapatılarak sergi ve satış mekânı olarak kullanılmakta idiler.

3.1.4. 1923 Bursa Sergisi

Sergiye büyük zafer sonrası Bursa’nın kurtuluşunun birinci yıl dönümüne denk getirmek suretiyle özel anlam yüklenmiştir. Başkumandan Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün katılımı ile açılması planlanan bu serginin ön çalışması için Bursa ile ilgili tanıtıcı bilgilerin yer aldığı oldukça detaylı bir şehir rehberi hazırlanmıştır. Bursa’da bu tarihte tüm siyasi kaygılardan uzaklaşarak sadece kalkınmayı hedefleyen bir serginin açılma çabası şehrin vizyon ve misyonuna yakışır bu hamledir. Ne var ki, “1923 Sergisi” dönemin koşulları sebebiyle hayata geçirilememiştir. Fakat “1923 Bursa Sanayi Sergisi’nin açılışı diye adlandırılmaktadır” (Mülayim, 1999). Şekil 18’de gösterildiği üzere bu çalışmaların hazırlanması ve emek sarf edilmesi sebebiyle “1923 Sergisi madalyasının ve 1923 Sergisi komisyon heyetinin yansıtıldığı görülmektedir” (Şahin, 2013).

Bursa’daki dokuma sanayisi, fabrikaların yanında küçük işletmeler şeklinde de gelişmiştir. Bu işletmelerde 25-30 arasında işçi çalışmakta ve günde birkaç parça ürün elde edilmekteydi. Üretime yoğun bir şekilde başlamışlardır.

Şekil 18. 1923 Bursa Sergisi Komisyon Heyeti

3.2. Bursa’nın 1923’ten Sonraki Sanatsal Gelişim Süreci

Sergiye 1923 yılında Neşet Bey’in Yıldız Fotoğrafhanesi, bulunduğu postanenin merkez olması sebebiyle çok önem kazanmış; sergi düzenlemeleri yaparak eserler bırakmıştır. Bir diğer önemli fotoğrafhaneye de Ziya Fotoğrafhanesi olup sahibi de Ziya Bey idi. Stüdyosu, yine belediye karşısında Saray Caddesi’nde idi.

1929 yılında Bursa’da müze kurma hazırlıkları başlamıştır. Daha önce Erkek Lisesinde toplanan eserler Yeşil Medrese’ye taşınmıştır.

Onarım, düzeltme gibi işlemlerden sonra ise müze 1956’da açılmış, halkın hizmetine sunulmuştur.

1930 İznik’te, Alman Arkeoloji Enstitüsü kazıları başlamıştır. “Alfons Maria Schneider (1896-1952) başkanlığındaki kazılara W. Karnapp ‘da katılmış, özellikle surlar ve kapılar üzerinde yoğunlaşan araştırmalar 1938’de yayınlanarak, halk bilgilendirilmiştir” (Mülayim, 1999).

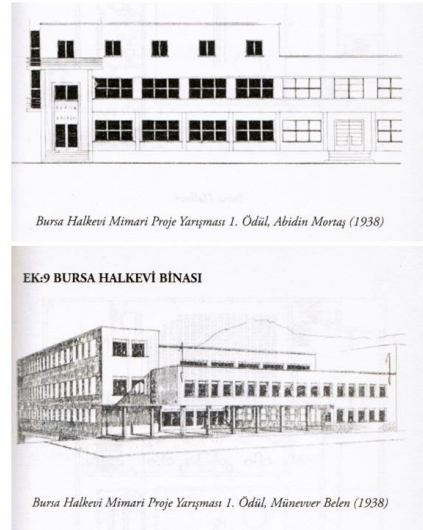
Şekil 19’de gösterildiği üzere 03 Şubat 1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün Bursa Müzesi’ni ziyaretini gerçekleştirerek müzeyi halkla birlikte gezmiştir (URL-2).

Şekil 19. 03 Şubat 1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk’ün Bursa Müzesi’ni Ziyareti

“1931 yılında Bursa ‘Gazi Heykeli’ (Hükümet Parkı’nda) açılışı yapılmış ardından 1933 yılında Gemlik Atatürk Büstü tamamlanarak halka heykel sergisi sunumları gerçekleştirilmiştir” (Mülayim, 1999).

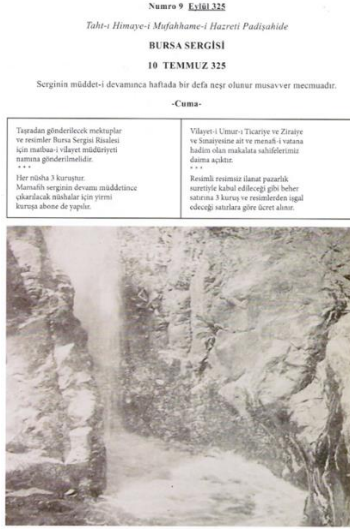
1935 İznik Müzesi, Yakup Çelebi Zaviyesi’nde müze olarak halkın hizmetine sunulmuştur.

Şekil 20. Bursa Halkevi, 1938, Mimari Proje Yarışması, 1. Ödül

20 Mart 1937 Müstakillerin Bursa Halkevi Sergisi, Türk Ocağı binasında görkemli bir törenle açılmıştır. Şekil 20’de gösterildiği üzere 28 Nisan 1937 Bursa Halkevi’nde Müstakil Ressam, Heykeltıraşlar sergisi ve derece alan mimarlık projeleri sunulmuştur (Akkuş, 2011).

Şekil 21’de gösterildiği üzere Mehmed Reşad, “Gökdere Boğazında Bir Şelale” adlı eseri fotoğraf yarışmasında birincilik ödülü almıştır (Korkmaz & Eken, 2013).

Şekil 21. Mehmed Reşad, “Gökdere Boğazında Bir Şelale”, Fotoğraf

1 Eylül 1938 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi, istekli ve gönüllü olan ressamların tüm giderlerini karşılayarak onlara yurt gezileri etkinliği başlatmıştır. Türkiye’yi kapsayan bu gezi etkinliği ile sanatçılardaki milli sanat duygularını daha gerçekçi kılmak, toplum yararına sanat anlayışı geliştirmek, toplumu tanıtmak amacı güdülmüştür.

Şehirlerdeki “düzenleme görevini üstlenen Güzel Sanatlar Akademisi, Parti Genel Sekreterliğine gönderilen listede Hikmet Onat’ı Bursa’ya göndermişlerdir” (Mülayim, 1999).

“Cumhuriyet Halk Partisi, kültür ve sanat etkinliklerinin yapıldığı Halkevleri aracılığıyla söz konusu gezi programını yürütmüştür” (Tansuğ, 1999). Bu yolda öneriler “Nafi Atif Kansu ve Rıdvan Nafiz gibi eğitimcilerden gelmiştir” (Doğan, 2009). Türk resim sanatının ünlü isimleri gezilerde başarılı yapıtlara imza atmışlardır. “Türkiye’nin 63 vilayetine 58 ressam gönderilmiş ve sekiz yılda 675 tuvalden oluşan bir koleksiyon elde edilmiştir” (Tansuğ, 1999).

Gezi etkinliğinin amacı olarak da yapılan açıklama şu şekildedir: Vatandaşın güzelliklerini yerinde görmek ve sanatçıların konuları üzerinde çalışmalarına kolaylık sağlamak amacıyla düzenlenmiştir. “Görüşlerin ve sanatsal çalışmaların ön planda olduğu bir toplantıda, on ili içine alan çalışma gezilerine 1 Eylül’de başlanmasına ve gezilerin bir ay devam etmesine de karar verilmiştir. Katılacak olan sanatçıların seçimi ise Devlet Güzel Sanatlar Akademisine bırakılmıştır. Süre sonunda, üretilen yapıtların, oluşturulacak bir jüri incelemesine toplu olarak sunulması üzerinde fikir birliğine varılmıştır. Sanatçıların yol masraflarının ve zorunlu giderlerinin parti tarafından ödeneceği bildirilmiştir” (Giray, 1995).

1938 yılının diğer önemli bir atılımı ise “Darübedayi turneleri denilen etkinlikler: A Topluluğu: Marmara Bölgesi’nde Bursa’da Fuarı yapılmıştır” (Mülayim, 1999).

“16 Mayıs 1943 tarihindeyse 300’den fazla değerli levhadan oluşan “İngiliz Resim ve Grafik Sanatları Sergisi” büyük ilgi toplamış ve ay sonuna kadar sergiyi 2 bin 880 kişi gezmiştir” (Akkuş, 2011).

1956 yılında Bursa Müzesi’nin Yeşil Medrese’de açılışı yapılmıştır. Fakat daha sonra arkeolojik eserlerin ayrılmasıyla 1971 yılında bu müze Türk-İslam Eserleri Müzesi olarak devam etmiştir.

28 Eylül 1957 tarihinde Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu’nun açılışı yapılarak bina tarihi bir tiyatro salonu haline getirilirken galerinin ilk temelleri de atılmış olmaktadır.

24 Ağustos 1958’de Bursa yangını meydana gelmiştir. Tarihi Kapalıçarşı, 200 ev ve dükkân yanmıştır. Bu yangın Bursa ve sosyal kültürel yaşamı için de geriye giden bir süreç olmuştur. O dönemin sanatçıların yapmış oldukları eserlerde yangının etkilerini görmekteyiz.

1960’da Mudanya (Bursa) Mütareke Müzesi ve İznik Müzesi açılışı yapılmıştır. Daha önce Yakup Çelebi Zaviyesi’nde toplanan eserler, Nilüfer Hatun İmaret-i’nin onarılmasıyla buraya taşınıp halka ziyarete açılmıştır.

1970 Temmuz ayında “İznik’te Oktay Aslanapa’nın başlattığı kazı 1971’de devam etmiş ve 1972 Haziran ayı sonunda tamamlanmıştır” (Mülayim, 1999). Bu kazılarda eserlerin gün yüzüne çıkması tarihi bir belge niteliği taşıdığı için Bursa halkı için çok değerlidir. 1970’te İznik tiyatro kazısı başlatılarak İznik Müzesi’nin temizlik ve sondaj çalışmaları Bedri Yalman tarafından yürütülmüştür. 1980 İznik tiyatro kazısının başlangıcını Bedri Yalman gerçekleştirerek halkın izlenimine sunmuştur.

1971 Bursa Arkeoloji Müzesi’nin Kültür Park’taki binasının açılışı yapılarak eserler halka sunulmuştur.

1974’te Bursa Türk- İslam Eserleri Müzesi’nin (Yeşil Medrese) açılışı yapılarak 1975 Bursa Yeşil Medrese’de Türk-İslam Eserleri Müzesi’nin açılışı gerçekleşmiştir.

1976’da Bursa Umurbey semtinde Celal Bayar Müzesi’nin açılışı yapılmıştır. 1944’te ise yeni düzenlemeyle tekrar halka açılmıştır.

1983’te Yirmi İkinci Bursa Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali’nin açılışı yapılmıştır.

“13 Kasım 1989’da Hoca Ali Rıza Resim Sergisi’nin açılışı Yapı ve Kredi Bankası Setbaşı Galerisi’nde yapılmıştır. Sergi 6 Aralık’a kadar açık kalmıştır” (Mülayim, 1999).

“7 Nisan 1993’te Ersin Öcal’ın Eski Çini Sergisi’nin açılışı Yapı ve Kredi Bankası Setbaşı Galerisi’nde yapılmış, sergi 30 Nisan’a kadar açık kalmıştır” (Mülayim, 1999).

3.3. Bursa Sergisine Yabancı İlgisi

1909'da gerçekleşen Bursa Sergisi'ne Bulgaristan'daki ticaret ve sanayi çevreleri ve Bulgar basını da ilgiyle takip etmişlerdir. Bulgaristan önce Ticaret ve Tarım Bakanlığı, "İstanbul'u ve Bursa'yı kapsayan ticaret amaçlı bir gezinin organize edilmesine karar vermiştir" (Korkmaz, Eken, 2013). Gezinin amacı, İstanbul ve Bursa pazarlarını araştırarak buradaki tüccarlarla tanışmaktır. Bu gezi ile İstanbul, Bursa Ticaret ve Sanayi odaları üyeleriyle sıcak temas kurarak ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Sofya ve Polovdiv, gezinin düzenlenmesini üstlenirler. "Katılımın beklenenden fazla olması nedeniyle, özel bir tren tutularak 240 kişilik tüccar, sanayici ve subay grubu, 9 Temmuz günü Sofya'dan İstanbul'a hareket eder. Burada birkaç gün kalan heyetten 63 kişi, Bursa sergisini ziyaret için 14 Temmuz 'da Mudanya üzerinden Bursa'ya geçer" (Korkmaz & Eken, 2013). Gelen heyeti; Bursa Valilik Ticaret Odası Başkanı, Başkan Yardımcısı ve Sekreteri, valilik ve belediyeden birer temsilci Çekirge İstasyonu'nda karşılamıştır.

Bursa Sergisi ziyaretlerinde Bulgar heyeti sözcüsü ziyaretlerinin amaçlarını meşrutiyet bayramına katılmak, yeni ve eski başkenti ziyaret ederek dostane ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlamak, ticari ilişkileri geliştirmek şeklinde özetlemiştir. "7 Ağustos 1909'da Sofya Ticaret ve Sanayi Odası Başkan Yardımcısı ve Sekreteri tarafından kaleme alınıp 1910 yılında Sofya'da basılan 25 sayfalık raporda, İstanbul ve Bursa'ya düzenlenen gezinin sonuçları ve yararları özetlenmiştir" (Korkmaz & Eken, 2013).

Gezi, "Bulgar ticaret ve sanayi çevrelerinin Türk halkına beslediği yakınlık ve sempatinin göstergesi olmuştur" (Korkmaz & Eken, 2013). İki devlet arasındaki ticaret hacminin genişletilmesine dönük adımlar atılmasına vesile olmuştur. Fakat Balkan Savaşları'nın çıkması bu girişimin hayata geçirilmesini engellemiştir.

1909'da gerçekleşen Bursa Sergisi'ne Bulgar yerel basını da büyük ilgi göstermiştir. Sofya'da yayınlanan günlük akşam postası muhabiri Petir Daskalov sergiyi ziyaret amacı ile Bursa'ya gelmiştir. Bu ziyaret sonucunda sergi ve Bursa hakkındaki gözlemlerini 'Anadolu'ya Bir Bakış' adlı yazı dizisinde yayımlamıştır. Petir Daskalov, sergiden beklentisini karşılayamadığını ifade etse de yazısında Bursa'nın tarihinden ve güzelliklerinden bahsetmekten geri kalmamıştır. Onun ifadesiyle "Bursa, gerçek şöhreti görülmek için sadece Sofya'dan değil çok uzaklardan gelmeye değer bir şehirdir" (Mevsim, 2009).

3.3.1. Bursa Sergisi Dergisi

"Sergi süresince haftada bir kez yayınlanmak üzere 'Bursa Sergisi' adıyla bir dergi çıkarılmıştır" (Korkmaz & Eken, 2013). 10 sayı olarak neşredilen bu dergi, sergi ile ilgili en küçük detaylara bile yer

vermiştir. Dergide; uluslararası yapılan sergiler hakkında bilgiler, sergilerin ülke ekonomisine olan katkıları, olumlu yönleri ve önerileri hakkında bilgi verilmiştir. Derginin sergi sebebiyle çıkması ve birtakım bilgileri barındırması ve ekonomik faaliyetleri takip etmesi ile o günün koşullarında bölgesel olarak ekonomik envanter çalışması olarak da değerlendirilmesi mümkündür.

Derginin en önemli başarısı da Osmanlı Devleti'nde ilk defa yayınlanan 'Bursa Sergisi Dergisi' olması ve içinde Bursa tarihi, Keşiş Dağı, Eskişehir lületaşı, Kütahya çiniciliği, Uşak halıcılığı hakkında bilgi vermiş olmasından kaynaklanmaktadır. Madenlerimiz, ormanlarımız, tarımsal özelliklerimiz, doğal zenginliklerimiz hakkında güncel bir sergi bülteni olmasının ötesinde "Bursa şehrinin bir tanıtım kılavuzu olma özelliği de taşımaktadır" (Şahin, 2013).

"Vilayet matbaasında art nouveau desenlerle kuşe kâğıda 20x28 ebadında basılan dergi düzenli olarak sergi şunu başlığı altında her sayısında sergi ile ilgili ayrıntılı haberlere yer vermiştir" (Korkmaz & Eken, 2013). Bursa Sergisi Dergisi'nin 1. 2. 3. sayıları kapak tasarımları serginin tanıtım afişi olarak tasarlanmıştır. Aynı zamanda da ilgi çekici tasarımı ve koruyucu kapağı ile izleyiciye sunulmuştur. Koruyucu kapağı ise lacivert, kırmızı, yeşil, gibi farklı renklerde bir karton kapak olarak tasarlanmıştır. Bu dergide; zekâ oyunları, bilmece, ansiklopedik pratik bilgiler, şiir denemeleri, yemek tarifleri gibi etkinlik ve bilgiler yer almaktaydı.

4. SONUÇLAR

Toplum hayatı dinamik, sürekli değişen ve gelişen bir yapıdadır. Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen reform ve yenilikler Cumhuriyet'e doğru yeni Türkiye'nin oluşumuna büyük katkı sağlamıştır. Toplum dinamiklerinin değişmesi ve gelişmesinde Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yeniliklerin de payı büyüktür.

Bursa şehrinin Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e doğru sürekli gelişen toplumsal ve kültürel bir dinamizmin önemli alt yapısını oluşturduğu görülmüştür. Bursa'daki ilk sergi 1906 yılında II. Abdülhamit Dönemi'nde, "Bursa Mamulat ve Mahsulat Sergisi" adıyla açılmıştır. İkinci sergi ise 1909 yılı temmuz ayında II. Meşrutiyet'in birinci yıl dönümü kutlamaları kapsamında, Sultan V. Mehmed Reşad'ın himayesinde açılmıştır. Sergi süresince haftada bir kez yayınlanmak üzere 'Bursa Sergisi' adıyla bir dergi çıkarılmıştır. Bursa sergisine Bulgaristan'daki ticaret, sanayi çevreleri ve Bulgar basını da ilgiyle takip etmiştir. 1913 Bursa Sergisi zanaatkarların ürünleri ile satış odaklı olarak oluşturulmuştur. Diğer sergi ise 1923 yılında Bursa'nın Kurtuluşunun birinci yıl dönümünde açılması planlanan bu sergi için Bursa'yla ilgili tanıtıcı bilgiler yer aldığı oldukça detaylı bir şehir rehberi hazırlanmış fakat dönemin koşulları sebebiyle hayata geçirilememiştir.

Bursa'nın 1923'ten sonraki kültür, sanattaki gelişim süreci oldukça hareketli geçmiştir. 1923 yılında Neşet Bey'in Yıldız Fotoğrafhanesi açılmıştır. 1929 yılında Bursa'da müze kurma hazırlıkları başlamıştır. Daha önce Erkek Lisesinde toplanan eserler 1956 yılında Yeşil Medrese 'ye taşınmıştır. Onarım, düzeltme gibi işlemlerden sonra müze olarak açılmıştır. 1930 İznik'te, Alman Arkeoloji Enstitüsü kazıları başlamıştır. 1931 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün Bursa Müzesi'ni ziyaretini gerçekleştirmiştir. 1931 yılında Bursa 'Gazi Heykeli' ardından 1933 yılında Gemlik Atatürk Büstü tamamlanarak halka heykel sergisi sunmaları gerçekleştirilmiştir. 1935 İznik Müzesi, Yakup Çelebi Zaviyesi'nde müze olarak halkın hizmetine sunulmuştur.

1937 Müstakillerin Bursa Halkevi Sergisi, Türk Ocağı binasında görkemli bir törenle açılmıştır. Bursa Halkevi'nde 'Müstakil Ressam, Heykeltıraşlar' sergisi ve derece alan mimarlık projeleri sunulmuştur.

1938 yılında Cumhuriyet Halk Partisi, istekli ve gönüllü olan ressamların tüm giderlerini karşılayarak sanatçılara yurt gezileri etkinliği başlatmıştır. Şehirlerdeki düzenleme görevini üstlenen Hikmet Onat, Bursa'ya gönderilmiştir. Bu Türkiye'yi kapsayan gezi etkinliği ile sanatçılardaki milli sanat duygularını daha gerçekçi kılmak, toplum yararına sanat anlayışı geliştirmek, toplumu tanıtmak amacı güdülmüştür. "Türk resim sanatının ünlü isimleri gezilerde başarılı yapıtlara imza atmışlardır. Türkiye'nin 63 vilayetine 58 ressam gönderilmiş ve sekiz yılda 675 tuvalden oluşan bir koleksiyon ortaya çıkmıştır" (Tansuğ, 1999).

1956 Bursa Müzesi'nin Yeşil Medrese'de açılışı yapılmıştır. 1971 yılında bu müze Türk-İslam Eserleri Müzesi olarak devam etmiştir.

28 Eylül 1957 Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nun açılışı yapılmıştır. Bina, tarihî bir tiyatro salonu olmakla beraber sanat galeri kültürünün oluşması için ilk temelleri de atılmıştır.

24 Ağustos 1958'de Bursa yangını meydana gelmiştir. Tarihî Kapalıçarşı, 200 ev ve dükkân yanmıştır. Bursa özellikle yangın ve depremlerle çok yara almıştır. Ancak yaşanan bu felaketler ve felaketlerin arkasında bıraktığı büyük zararlar şehrin modernleşmesini, gelişmesini durduramamıştır. Bursa'nın modernleşme anlamında başı çeken illerden olmasının nedenlerinden biri de Ahmet Eyüp Paşa başta olmak üzere önemli idarecilerle yönetilmesiydi.

Bursa'nın kentsel ve kırsal yaşam alanlarının ekonomik olarak geliştiği görülmektedir. Bursa'daki esnaf örgütleri faaliyetlerini bir disiplin içinde yürütmekteydi. İkinci Meşrutiyet Dönemi'nden sonra da hızlanan dernek çalışmaları ile sağlam, geleceğe dönük sivil toplum kuruluşlarının temeli atılmıştır.

Bursa, kozmopolitik yapısıyla gayrimüslimlerin de yaşadığı bir şehirdir. Meşrutiyet yıllarında Bursa'nın üçte birinden fazlası gayrimüslim idi. Bursa'da Müslümanlar ile gayrimüslimlerin uyumlu bir beraberlik sürdürdükleri gözlenmiştir. Azınlıklar ile Müslümanlar arasında adeta ekonomi alanında bir

iş bölümü gözlenmekte, kültürel açıdan da etkileşim içinde oldukları bilinmektedir.

Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e doğru Bursa, başka kentlerde pek görünmeyen önemli bir sorunla karşı karşıya kalmıştır. "1878 yılında hem Kafkasya hem de Rumeli'den 93 göçmenlerini ağırlayan Bursa, daha sonra balkan göçmenlerini, 1923 yılında sonra da mübadele göçmenleri almıştır. Buna karşı da, Bursa bölgesinde asırlardır birlikte yaşadı binlerce Rum ve Ermeni göç etmiştir" (Kaplanoğlu, 2006). Bu tarihin en büyük nüfus hareketleri, Balkan, I. Dünya ve Kurtuluş Savaşı'nın yarattığı felaketler Bursa'yı daha fazla etkilediği görülmüştür.

Göçmenlerin sosyal, kültürel ve ekonomik sorunlarının yıllarca sürdüğü gözlenmiştir. Göçmenlerin; toplumla uyumu, etkileşimi, ticaret anlayışını, ekonomi ve kültür alışverişleri zaman içinde gerçekleşmiştir. Bu koşullarda yaşayan halk, ihtiyaçları karşılamak amacıyla tüketim, üretim, alım gücünü dengelemek ticareti artırmak ve kolaylaştırmak amacıyla çeşitli girişimlerde bulunarak panayırlar kurmuşlardır. Zaman içinde gelişen değişen şartlar ile bu panayırlar yerini uluslararası büyük sergilere bırakarak büyük etkinlikler oluşturmuşlardır. Toplumsal olarak yapılan bu paylaşım ve etkinlikler gelecek yıllarda karşımıza farklı biçim, tarz, üslup ve yönlendirmeler ile ülkeler arası kültür alışverişi sağlayacaktır. Ülkeler arası yapılan panayırlar ülke ekonomisine katkı sağlamıştır. Yapılan bu sergiler; toplumlar arası bilgi, kültür, sanat, sergi ve toplumsal etkileşim ve esinlenmeler sağlamış olmaktadır. Bursa'da 1906, 1909, 1923 yıllarında gerçekleştirilen sergiler, o zaman dilimi içerisinde halkın yapısını, üretimini, toplumun ihtiyaçlarını, yaşam koşullarını gözler önüne sermektedir. O dönemdeki sergiler; sanat ve üretim anlayışını nasıl ifade edildiğini, çözümlendiğini, teknolojik alandaki gelişmeleri göstermekte ve bilimsel farkındalığı artırmayı hedeflemektedir. Ekonomik alandaki değişim ve gelişimleri gözlemlemeye yönelik mesajlar vermektedirler. Bursa'nın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını etkileyen unsurlar arasında ticaret merkezi olması, bütün şehirlere olan yakınlığı, sanayileşen yapısı ve ipek şehri olması sayılabilir.

19. yüzyıl iç ve dış pazarlara yönelik olarak üretilen malların teşhir alanı olarak tasarlanan etkinlik, sergiler, günümüzde ulusal ve uluslararası modern fuarcılığın temelini oluşturmuştur.

Yazarların Katkısı

Bu çalışmada tüm katkı yazara aittir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Beyanı Tek yazarlıdır

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Beyanı Yapılan çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akkuş, M. (2011). Bursa Halkevi ve Uludağ Dergisi. Nilüfer Akkılıç Kütüphanesi Yayınları. Bursa, 118.
- Doğan, Ç. (2009). Ankara Halkevi Sergileri. Yüksek lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 119.
- Giray, K. (1995). "Yurdu Gezen Türk Ressamları-1, 1939-1944 Yurt Gezileri", Türkiye'de Sanat, Mart-Nisan, 34.
- Kaplanoğlu, R. (2006). Meşrutiyetten Cumhuriyete Bursa. Avrasya Etnografya Vakfı Yayınları İstanbul, 13-16, 316.
- Kıraç, S. İ. (2008). Bursa'nın 3.Boyutu. Bursa Büyükşehir Belediyesi, Akdeniz Medeniyetleri Araştırmaları Enstitüsü Koleksiyonu, Turcalibris Kitabevi. İstanbul, 11-12.
- Korkmaz, G. & Eken H. (2013). Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi. Bursa Araştırmaları Merkezi. Bursa, 5, 7-18.
- Küçüköner, M. (2004). İmge ve Çoğaltma, Sanatta Yeterlik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, İstanbul, 58.

- Mevsim, H. (2009). Osmanlı Modernleşmesi Ve Bursa Sempozyum Kitabı. Bursa, 49.
- Mülayim, S. (1999). Yüzyılın Kültür Ve Sanat Kronolojisi. Kaknüs Yayınevi. İstanbul, 30-79-110-127-156-159-267-340-354.
- Şahin, N. (2013). "Türkiye'de Fuarcılığın İlk Adımlarından 1909 Bursa Sergisi", Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 2/3 2013 s. 191, 197, 205, Türkiye
- Tansuğ, S. (1999). Çağdaş Türk Sanatı, Remzi Kitapevi. İstanbul, 216.
- Yıldırım, A. & Şimşek H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık. Ankara, 67.
- Yöre, S. (2008). Osmanlı/ Türk Müzik Kültüründe Levanten Müzikçiler. Türkiyat Araştırmaları Dergisi. Sy: 428.

İnternet Kaynakları

- URL-1:(<http://www.forumgercek.com/turk-ressamlarin-biyografileri>).
- URL-2:(<https://www.dergibursa.com.tr/kurtulus-gununden-son-baloya-2>).

© Author(s) 2022.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>